

Högs kyrka

Antikvarisk kontroll vid takomläggning
och åtgärder på klockstapel

Högs kyrka
Högs socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland
2000–2001

Anna Lindgren
Elsa Röing

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa i länsmuseets butik, beställa på tfn 026-65 56 35 eller e-post butiken@xlm.se

Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29
butiken@xlm.se
www.lansmuseetgavleborg.se

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Högs kyrka

Antikvarisk kontroll vid takomläggning
och åtgärder på klockstapel

Högs kyrka
Högs socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland
2000–2001

Rapport 2004:11
Anna Lindgren
Elsa Röing

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29

© Länsmuseet Gävleborg 2004

Omslagsbild: Högs kyrka efter upprustningen.
Foto Länsmuseet Gävleborg 2001.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket
Medgivande 96.0419

ISSN 0281-3181

Kopiering: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Inledning	5
Målsättning och metod	6
Kyrkans historia	6
Tidigare upprustningar.....	7
Takkonstruktion.....	8
2000–2001 års renovering	
Skadebild	9
Plåtarbeten	11
Långskepp.....	11
Sakristia	12
Isolering	12
Träarbeten	14
Klockstapel.....	14
Stigport	15
Antikvariska ställningstaganden.....	15
Sammanfattning.....	16
Administrativa uppgifter	16
Referenser	17
Fotnoter	17
Förteckning över bilagor	18

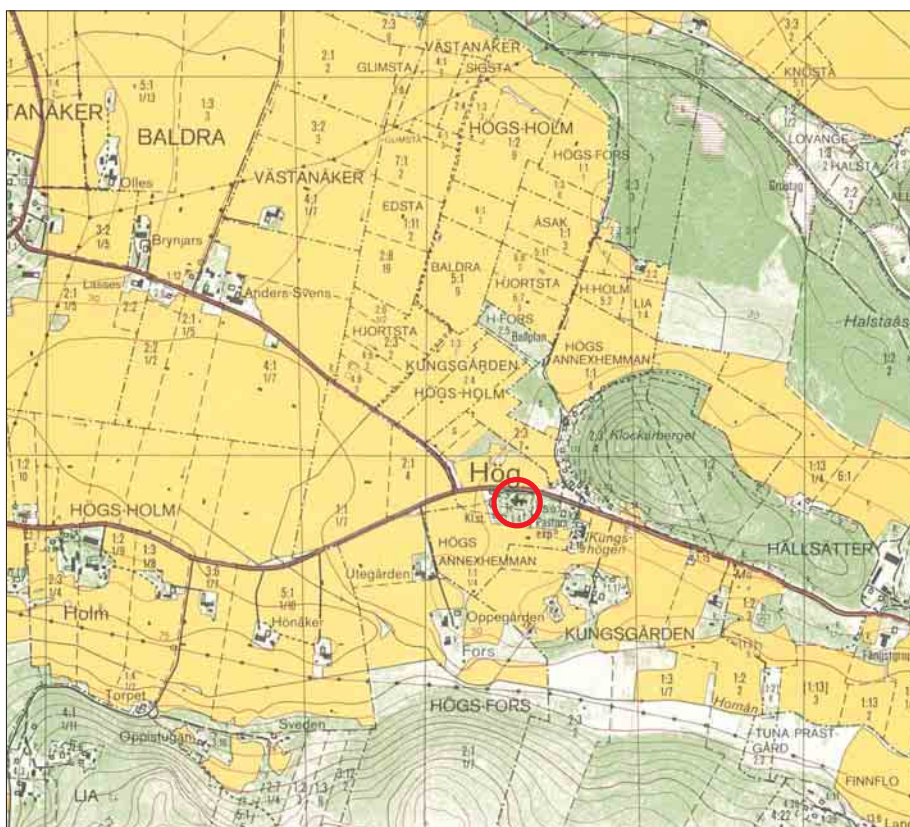

Bild 1. Utdrag ur gula kartan Hög 16H:02 med berört område markerat med rött.
Skala 1:20 000.

INLEDNING

Området kring Högs kyrka utgör ett av den hälsingska bygdens tre centra under järnåldern. Denna huvudbygd benämns Sunded och under järnåldern gick en djup, avsmalnad havsvik från havet in i bygden. Området är mycket rikt på fornlämningar från första årtusendet, med över 100 lämningar på 24 platser varav 5 gravfält. Landskapets största högar finns här, främst den s.k. Tingshögen på prästgårdens tomt vid Högs kyrka och två högar vid Kungsgården. Kungsgården i Hög tillhörde Uppsala öd och ting hölls där till 1300-talet. Vid denna gård byggdes Högs kyrka under medeltiden.¹ Kyrkan besitter i sig ett stort kulturhistoriskt värde med stjärnvalv i trä från 1700-talet, medeltida takkonstruktion och många intressanta inventarier. Högs kyrka ligger inom riksintresseområde K 203.

Under åren 2000–2001 har Högs kyrka genomgått en omläggning av plåttaket samt stabilisering av takkonstruktionen. Trädetaljer på klockstapeln har reparerats och hela stapeln har avfärgats.

Tillståndet från Länsstyrelsen Gävleborg (225-4595-00) att utföra takarbetena är grundat på ett förslag av Torgny Sjöström, TS Byggplåtkonsult, 2000-02-25. Fredrikssons Byggplåt AB var huvudentreprenör för arbetena och utförde omläggning av takplåt och lagning av takstolar.

Arbetena med isolering av vind och åtgärder på takstolar har utförts efter handlingar upprättade av Bjerking Ingenjörbyrå AB 2000-01-24.

Klockstapeln har åtgärdats efter handlingar upprättade av Lennart Berggren 2000-04-05. Målning utfördes av Lindbloms måleri och träarbeten av Sonny Jonsson Byggnads AB. Tjärning utfördes av Hälsinge Takspån AB.

Antikvarisk kontroll utfördes av Läns museet Gävleborg genom antikvarie Anna Olsson (senare gift Lindgren).

Bild 2. Högs kyrka. Fotograf och årtal okänt. RAÄ ATA.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Målsättningen med upprustningen av kyrkan har varit att rädda den unika takkonstruktionen för eftervärlden och lägga ett nytt plåttak med samma utseende som det äldre. Målsättningen med åtgärderna på klockstapeln har varit att reparera skadade delar med samma material och metoder som ursprungligen använts. Ambitionen för hela upprustningen har varit att använda traditionella material och metoder.

Redovisningsmetoden är beskrivande och baseras till stor del på käll- och litteraturstudier. Rapporten avser att redogöra för de utförda arbetena och vilka antikvariska ställningstaganden som gjorts. Rapporten inleds med en beskrivning av kyrkans historia. Historiken är ingen heltäckande redogörelse för Högs kyrkas historia eftersom en genomgång av samtligt källmaterial ej har rymts inom den antikvariska kontrollen.

KYRKANS HISTORIA

Högs kyrka uppbyggdes under medeltiden, kanske så tidigt som på 1100-talet, av gråsten. Från medeltiden finns inventarier, delar av stommen samt takstolar och taktro bevarade. På en av takstolarna finns något så ovanligt som en runinskriftion.²

Exteriören täcks av en vit spritputs med släta omfattningar runt fönster, hörn och entréporten. Porten markeras av klassicistiska pilastrar. Ovan porten välver sig en rundbågig nisch med fönster som vetter mot läktaren. Västgaveln pryds vidare av ett runt fönster och en slät tavla som saknar inskription. Två korsmärkta stenklott är inmurade i den södra väggen. Gavlarna är markerade med kraftiga vindskivor. Fönstren är rundbågiga och de ockragula ytterbågarna är blyspröjsade. Den rektangulära salkyrkan täcks av ett enkelfalsat plåttak. Under plåten finns det äldre spåntaket bevarat, plåttäckt sedan tiden kring 1900. Ett smäckt metallkors på taknocken markerar entrésidan.

Bild 3. Högs kyrka 1913. Fotograf okänd. RAÄ ATA.

Invändigt är det långsmala kyrkorummet vitmålat på väggarna. Trävalven är vita med målade detaljer i starka kulörer. Den mörkgröna läktaren från 1750 med sin kurbistmålade barriär ger rummet en djupverkan. Detta år målades även bänkinredningen som tillkom 25 år tidigare. Trägolvet är såpskurat och täcks i mittgången av en matta. Koret pryds av en pampig predikstol från 1670-talet och en imponerande altarpupp i flödig barock från år 1774. I koret är också den medeltida dopfunten i kalksten, tillskriven Sighrafer, placerad.

Klockstapeln är enligt den kyrkohistoriska beskrivningen uppförd 1792 av Mårten Nilsson Frisk från Tuna.³ Omkring 1910 byggdes boden om från att ha varit rektangulär med ett sadeltak till en åttkantig bod med konformat tak. Bodens ytterväggar och tak är spåntäckta. Den öppna gallerivåningen ovan boden har ett räcke som bärs upp av svarvade balusterdockor. Åtta spånklädda stolpar, vilka avslutas med profilerade kapital, bär upp klockhuven med ett karnissvängt spåntäckt tak. En kraftfull lökkupol kröner klockstapeln.

Bild 4. Klockstapeln 1913. Fotograf okänd. RAÄ ATA.

Tidigare upprustningar

Högs kyrka har genomgått ombyggnader både under 16-, 17-, 18- och 1900-talen. Tre äldre försäkringsbrev anger att kyrkan blivit tillbyggd på längden 1676.⁴

Sin nuvarande utformning fick Högs kyrka genom den stora ombyggnaden 1702–03. Tegelstensvalven i taket ersattes då av fyra stjärnvalv av trä i sengotisk typ. Det sist tillkomna koret byggdes också ut till samma bredd som långhuset. Den gamla sakristian revs och en ny i timmer uppfördes vid norra väggen, varefter kyrkan rappades och vitkalkades. Vid detta tillfälle högs också förs-

terbågarna upp och kyrkan hade nu ett fönster över altaret, ett på den västra gaveln och fyra på den södra väggen, däremot inga åt norr. Först 1821 togs tre fönster upp i det väderstrecket. Det gamla vapenhuset revs 1871 och ingången till kyrkan förlades istället till västra gaveln. Några år senare försågs kyrkan med en ny sakristia.⁵

Brandförsäkringshandlingarna från 1843 uppger att taket var täckt med spån av furu och al, bestrukna med tjära och rödfärg. Kyrkans murar var av gråsten med tegel runt fönster och dörrar. Väggarna var rappade med kalk och sand både in- och utvändigt. Byggnaden hade nio fönsterluster med vanligt vitt glas i blyinfattning och med oljemålade bågar. Vapenhuset på södra sidan uppges vara uppfört 1806 av korsvirke. Fasaden var både in- och utvändigt klädd med brädor. Utvändigt var brädorna tjärade. Portarna var halvfranska med gångjärn och stocklås.⁶

Enligt brandförsäkringshandlingarna år 1884 var långhuset beklätt med ett spåntak och sakristian, som byggts år 1883, täckt av ett plåttak.⁷ Vid försäkringen år 1912 var även långhuset täckt av ett plåttak, vilket visar att det nuvarande plåttaket tillkom någon gång mellan 1884 och 1912.⁸ Under plåttaket finns ett spåntak som troligtvis lades vid 1821 års renovering. Takkonstruktionen i kyrkan är medeltida och ytbehandlad med s.k. sprätt-täljning vilket daterar konstruktionen till tiden före 1300-talets mitt.

Under 1900-talet har kyrkan renoverats invändigt på 30- och 60-talet. År 1933 rengjordes och målades inventarier och inredning av konservator Sven Dalén. Vissa tekniska installationer gjordes också efter förslag av arkitekt Einar Lundberg, bland annat fick kyrkan ångpannevärmes. År 1967 ledde konservator Alf Hedman en upprustning som gjordes med ambitionen att återställa interiören i så ursprungligt skick som möjligt. Året därefter renoverades kyrkan utvändigt, likaså stigporten och klockstapeln.⁹

Takkonstruktion

Takkonstruktionen i Högs kyrka har dokumenterats av Blomberg & Linscott Arkitekter AB, Falun. Resultatet redovisas i rapporten *Högs kyrka. Undersökning av takkonstruktionen*, daterad 1999-12-16. Av rapporten framgår att den nuvarande takstolen härrör från fyra olika skeden i kyrkans historia, varav de tre första troligen är medeltida.

Slutsatserna från Blomberg & Linscotts rapport får dock delvis justeras efter en dendrokronologisk undersökning av takstolarna som genomfördes år 2000. Proverna valdes ut av Ingela Broström, Thomas Bartholin och Klas-Håkan Landström. De prover som togs i kyrkans östliga del visar att timret är fällt dels 1700/01 (16) och dels 1701/02 (16+17). Takstolarna i kyrkans västliga del (2–5) är tillverkade av timmer fällt 1703/04 och alltså inte från 1400-talet, som Blomberg & Linscott hävdar.¹⁰

Enligt Blomberg & Linscott står de äldsta takstolarna (6–11) över ett utrymme om 8 x 6 meter, som i kyrkoberskrivningen antas vara storleken på det ursprungliga inre kyrkorummet. De liknar andra takstolar från tidig medeltid. På takstolarna ligger bevarad medeltida taktro, fäst i högben med dymlingar uppifrån. Både på murremmarna, takstolarna och taktron finns huggspår efter sprättäljning, en bearbetningsmetod som anses ha försvunnit omkring 1350 i Norden.¹¹ En av de äldsta takstolarna omfattades av den dendrokronologiska undersökningen, men fällningstidpunkten kunde inte fastställas.

Blomberg & Linscott hävdar också att de följande fem takstolarna mot öster

(12–15) liknar de ursprungliga, men de är inte sprättäljda utan har bilad yta. Över dessa ligger en återanvänd sprättäljd taktro av samma typ som den första, uppblandad med bilad taktro. Sannolikt har man återanvänt trobrädor från det tidigare koret. Mellan de två olika takstolstyperna sitter en kraftigt väderbiten bräda som täcker skarven mellan de två taken. Denna kan ha tillhört det tidigaste yttertaket. Av detta drar Blomberg & Linscott slutsatsen att den ursprungliga kyrkan först förlängts åt öster och inte mot väster som framgår av kyrkoberskrivningen.¹² Inte heller dessa takstolar kunde dateras genom den dendrokronologiska undersökningen.

Bild 5. Taktro med sprättäljning. Foto Läns museet Gävleborg 2000.

Takstolarna längst mot väster är enligt Blomberg & Linscott av 1400-talstyp. Också här blandas återanvänd sprättäljd taktro med bilad taktro.¹³ Här visar dock den dendrokronologiska undersökningen att takstolarna är uppförda av timmer fällt 1703–04. Den dendrokronologiska dateringen visar också att takstolarna längst i öster (16–19) är uppförda av timmer fällt 1700–01 och 1701–02.¹⁴

Takstolarna i väster och öster är fortfarande intakta, från början anpassade för valven, medan de övriga är kapade på olika sätt för att passa. Dessa är också kraftigt deformerade av laster och förändrade på många sätt.

2000–2001 ÅRS RENOVERING

Skadebild

Det befintliga enkelfalsade plåttaket på långshuset tillkom någon gång mellan 1884 och 1912 i skivformatet 60x120 cm. På den norra sidan 12 rader från väster hade ilagningar med små skivor gjorts vid något tillfälle. Från den östra gaveln hade ett område frånnock till takfot med en bredd av 9 skivor bytts till galvaniserad plåt, antagligen vid 1968 års renovering.

Bild 6. Högs kyrka före upprustning. Foto Länsmuseet Gävleborg 2000.

Fotrännan var utbytt med undantag av ungefär halva fotrännan åt väster på den norra sidan. På den västra gavelns norra sida fanns en äldre gavelskiva med rak avslutning kvar. Övriga gavelskivor var av senare datum och hade en svängd avslutning.

Från långhusets tak hade ett stuprör letts ned till sakristians tak och vidare längs den norra fasaden förbi sakristian. Detta stuprör var ett fabrikslackerat stuprör av senare datum och ej anpassat till byggnadens karaktär. Stupröret har vid denna upprustning ersatts av ett traditionellt stuprör som slutar ovan sakristians tak.

På det södra takfallet hade flera reparationsarbeten gjorts vid taknocken och i mitten av taket. På taktrön har påträffats en anteckning ”Wästerbrings Plåt 18/11 1986 10°+ Sol” .

Enligt färganalys har taket endast varit bemålat i svarta kulörer, förutom att det troligtvis stod omålat en tid efter läggningen. Den första avfärgningen gjordes med tjära enligt färgdokumentationen och därefter har taket endast målats en gång med en oljefärg. Det sistnämnda utfördes sommaren 1981 enligt den dåvarande entreprenörens (Kjell Magnusson) kvitton.

Sakristians plåttäckning var lagd med enkla falser och till största del med förskjutna hakfalser. Där skorstenen tidigare var placerad hade en ilagning gjorts. Fotrännan, som var traditionell utan konsolstöd, var böjd i den nedre delen och hade en lutning som medförde att vatten inte rann ned i stuprören utan stannade i fotrännan. Fotrännan var inte ihopfalsad med de nedersta skivorna utan dessa var fastspikade i den nedre kanten. Spikhålen medförde enligt plåtkonsulten läckage.

Takstolarna i kyrkan uppvisade olika skador. På takstolarna nr 1–5 hade virkesdelarna inte haft full kontakt med varandra över hela den tänkta anliggningsytan. Istället hade stor punktbelastning uppkommit på begränsade ytor och den sammanhållande dymlingen av trä hade utsatts för stor belastning. Det fanns också glipor mellan virkesdelarna så att de vertikala ytorna saknade kontakt. Gliporna bedömdes ha uppstått genom att virkesdelarna genom åldersförändring hade vridit sig och dymlingarna inte förmått hålla kvar delarna.¹⁵

Takstolarna nr 6–11 hade redan under 1400-talet kraftigt stympats och för-

svagats. Högbenen och sparrarna var tydligt böjda. Senare förstärkningar hade tillkommit i form av nya påspikade hanbjälkar samt sneda stag.¹⁶

Takstolarna nr 12–15 hade ursprungligen varit konstruerade som takstol nr 6–11. De hade haft samma deformationer och skador som i nr 6–11, och de hade till största delen försetts med senare påspikade förstärkningar i form av ett kryss.¹⁷

Takstol nr 16–19 hade urtag utförda utan större noggrannhet i olika virkesdelar och de hade därav samma brister som takstolarna nr 1–5.¹⁸

Klockstapelns tak är spåntäckt. De spåntäckta ytorna samt konstruktionsträ och bjälklag var behandlade med stenkoltjära. Ytorna mot söder och väster hade blivit relativt träreana medan tjockare skikt av stenkoltjäran fanns kvar mot norr och öster. Många av de balusterdockor som bar upp räcket var också rötskadade.¹⁹

Bild 7. Klockstapelns balusterdockor före åtgärd. Foto Läns museet Gävleborg 2000.

PLÅTARBETEN

Ambitionen för upprustningen har varit att underlaget för plåttaket på långhuset (såväl medeltida taklag, som senare taklag) skulle påverkas i minsta möjliga utsträckning med tanke på dess mycket stora kulturhistoriska värde, samt att läggningen av ny takplåt skulle ske med exakt samma utförande som befintlig plåttäckning. Ambitionen var också att takplåtarna på sakristian skulle behållas och målningsbehandlas.

Långskepp

På långskeppet har samtliga skivor bytts ut. Ny galvaniserad plåt med en tjocklek av 0,7 mm har lagts i formatet 60x120 cm. Skivorna har falsats med enkelfals, bortsett från fotrännan som har dubbelfalsats. Tvärfalsarna är linjära. Fotrännan, som har en höjd av 12 cm, stadgas upp av krokar utan konsolstöd.

Gavelskivor och anslutningar till takkupor har utförts lika det ursprungliga utförandet. Stuprören har återfått skarpa vinklar och har tillverkats med äldre bildmaterial av kyrkan som förebild. Stuprören har falsarna vända in mot fasaden.

Plåttaket har betats, tvättats och grundats med Pentur Primer. Därefter har en strykning gjorts med roller med linoljefärg (Pentur Kultur) i svart kulör. Samma behandling har utförts på stuprören. Enligt entreprenören var färgen för tjock för att strykas med pensel varför istället roller använts. Läns museet reserverade sig mot denna metod och befarar att färgen flagnar om den är påförd i för tjocka lager.

Sakristia

Den nuvarande sakristian uppfördes år 1883 enligt brandförsäkringshandlingarna och ersatte då sakristian från år 1703. Takkonstruktionen är uppbyggd av takstolar. Takbrädorna är täljda och av storleken 30x2,5 cm. Några takbrädor är ramsågade och kantade. De täljda takbrädorna kan vara återanvända från 1700-talets sakristia. På det västra högbenet på takstolen längst åt söder finns en blyertsinskrift ”Erick o Jon Johan Melin 1883 5/9”. Den befintliga plåttäckningen var i huvudsak från 1880-talet men vissa ilagningar hade gjorts i mitten av 1900-talet, bl.a. då skorstenen togs bort. Plåttaket är valmat och täckt med enkelfalsad järnplåt med förvandring.

Strax före slutbesiktningen konstaterades omfattande läckage från sakristians tak, som medförde att taket inte kunde sparas som planerat utan fick bytas ut.

Sakristians tak har täckts med enkelfalsad galvaniserad plåt med samma skivstorlek som tidigare, 60x120 cm. Falsarna har lagts i samma läge som tidigare. Den gamla ståndrännan kunde behållas och läggas om. Den nya plåten är fabriksprimad. Målningen är utförd på samma sätt och med samma fabrikat som på långskeppet.

Sakristian har försetts med en ny fotränna och ny fotplåt lika som tidigare. Fotrännan är 110 mm hög och fäst med traditionella krokar utan konsolstöd. Den nya fotrännan har betats, tvättats och grundats med Pentur Primer. Målningsarbetet återstår.

ISOLERING

I samband med takomläggningen skulle vindsbjälklaget isoleras och ventilation/luftning av vinden skulle ordnas. En öppning av cirka 140x140 cm i vardera takfall, där de numera rivna skorstenarna hade funnits, kunde tas upp och användas då isoleringsmaterialet bars in. På denna yta fanns ingen medeltida taktro kvar utan endast regler som bar upp plåttaket. Reglarna kapades tillfälligt under respektive takstol och återmonterades efter avslutat arbete.

Efter önskemål från församlingen frångick man handlingarna vad gäller ny isolering och behöll istället den gamla, som rättades till och försågs med ny isolering ovanpå. Detta innebär att mineralullsskivor täcker valven och att lösull placerats ovanpå valven. Totalt uppgår isoleringen till en tjocklek av cirka 20 cm. Den nya isoleringen fästes uppiifrån för att förhindra ingrepp i valven. Skorstensstockarna på vinden har delvis rivits för att erhålla en jämn nivå på ovansidan och därefter täckts med isolering.

Bild 8. Isolering på valven vid takstol 9 före åtgärd. Foto Läns museet Gävleborg 2000.

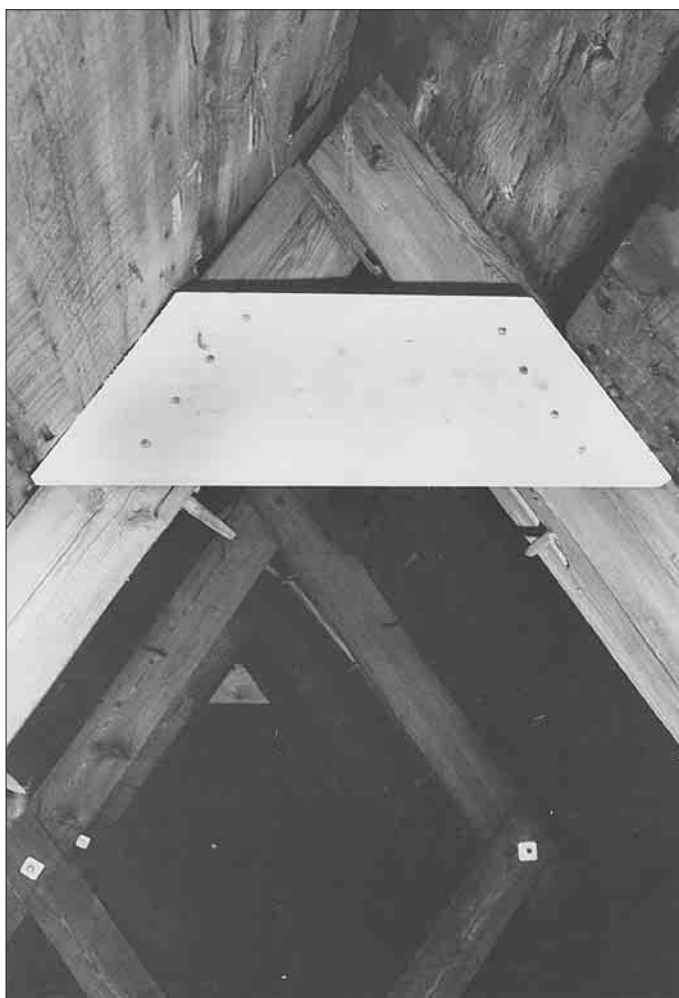

Bild 9. Takstolar efter lagning. Foto Läns museet Gävleborg 2000.

Träarbeten

En ny landgång placerades ovanför de hanbjälkar som ej var ursprungliga. Detta gör att man kan gå relativt fritt ovan valven. Landgången tillverkades av plank och spikades varsamt. En trappa placerades på den södra sidan bredvid luckan till landgången. Ytterligare en trappa leddes ned till den västra gaveln från landgången.

Takstolarna har åtgärdats genom förstärkning med bultförband, spikförband och komplettering av träkilar och dymlingar. På takstol 10, sett västerifrån, har en del (med en längd av cirka 30 cm och en bredd av cirka 2 cm) av det norra högbenet lossnat p.g.a. att en äldre smidd spik slagits igenom högbenet. Detta har troligtvis skett genom att plåtslagarna från ovansidan knackat ned spiken. Den spruckna delen lämnades orörd eftersom den sitter fast i de övre och nedre delarna.

På samma takstol men på det södra högbenets undersida nära hanbandet finns sex runor som bildar ordet "futhark". Runorna är tunt ristade och cirka fem cm. höga.

Takfoten har försetts med en springa på 35 mm, som täckts med nät, för att förbättra ventilationen på vinden. Likaså har öppningar, cirka 2x40 cm, tagits upp i gavelspetsarna.

KLOCKSTAPEL

Hälsinge Takspån har tjärat klockstapeln två gånger med tjära från Skogens Kol AB, TA Special. 138 spån har bytts ut. De nya spånen är sågade i likhet med övriga spån på klockstapeln. Inget originalspån fanns kvar enligt Jens Wilhelmsen på Hälsinge Takspån. Likaså hade han iakttagit att de äldsta spånen, som troligtvis var från tiden kring sekelskiftet, låg kvar på det nedre taket åt norr. Ett flertal spån var till synes från mitten av 1900-talet. De raka spån som fanns på boden hade ytterst liten erosion vilket tydde på att de var lagda vid 1968 års renoivering. Takspånen var i sämst skick åt söder. Även takfotsbrädorna var dåliga mot söder vilket bör åtgärdas i samband med nästa omtjärning.

Sexton balusterdockor har nytillverkats av furu, med de äldre som förebild. De har svarvats för hand med samma oregelbundenhet som de ursprungliga. De nytillverkade dockorna har fästs på samma sätt som befintligt, d.v.s. skråspikats i räckets underliggare med smidd spik. De nya och gamla balusterdockorna har impregnerats med en blandning av linolja och terpentin och därefter målats med linoljefärg.

Klockstapeln har återfått den färgsättning som den hade på 1870-talet:

Luckor:	NCS 1005-Y20R, gulgrå
Bräda mellan luckor:	NCS 4050-Y60R, rödbrun
Ornament på bräda:	NCS 5030-G30Y, grön
Kapitäl, dockor, räcke:	NCS 1005-Y20R, gulgrå

Målning har utförts med linoljefärg i för tjocka lager på vissa ställen.

*Bild 10. Klockstapeln efter målning.
Foto Länsmuseet Gävleborg 2001.*

*Bild 11. Stigporten efter tjärning av tak.
Foto Länsmuseet Gävleborg 2001.*

STIGPORT

Stigportens tak har strukits med tjära, Skogens Kol TA Special, två gånger.

ANTIKNVARISKA STÄLLNINGSTAGANDEN

Högs kyrka har Gävleborgs läns bäst bevarade medeltida takkonstruktion. I synnerhet den äldsta delen, som tros härröra från romansk tid, saknar motsvarighet i länet och är av stort intresse även ur ett riksperspektiv. Det var viktigt att denna takkonstruktion inte skadades av luftning och värmeisolering vid denna upprustning. Det befintliga plåttaket var också lagt direkt på ett bevarat äldre spåntak. Det var viktigt att de arbeten som skulle utföras inte skulle påverka den medeltida takkonstruktionen och att det befintliga spåntaket skulle påverkas i minsta möjliga utsträckning. I övrigt kunde helt ny plåttäckning godkännas, under förutsättning att det utfördes med traditionella material och metoder på samma sätt som det äldre utförandet. Balusterdockorna på klockstapeln var i mycket dåligt skick och kunde inte stå kvar av säkerhetsskäl. Av den anledningen kom en stor mängd balusterdockor att nyttillverkas. Dockorna tillverkades av

furur och svarvades för hand med samma oregelbundenhet som de ursprungliga. Av tradition valde länsstyrelsen/länsmuseet att måla det nya plåttaket på långhuset med linoljefärg, eftersom det varit den vanliga färgtypen på äldre plåttak. Först efter att beslutet var fattat visade en färgdokumentation att taket varit tjärat en gång tidigare, och målat med linoljefärg 1981.

Vid målningen av plåttaket godkändes användandet av modern primer av länsstyrelsen, trots att det inte är ett traditionellt material. Detta rekommenderas dock av Riksantikvarieämbetet eftersom linoljeblymönja inte får användas på helt nylagda plåttak.

SAMMANFATTNING

Under åren 2000–2001 har Högs kyrka och klockstapel genomgått en utvändig upprustning samt isolering av vind i långhuset. Högs kyrka uppbbyggdes under medeltiden av gråsten. Ombyggnader har skett under 16-, 17-, 18- och 1900-talen. Kyrkan ligger i ett område med gravhögar och kungsgård som visar vilken stor betydelse denna plats har haft. Kyrkan besitter i sig ett stort kulturhistoriskt värde med stjärnvalv i trä från 1700-talet, medeltida takkonstruktion och många intressanta inventarier.

Upprustningen har omfattat omläggning och målning av plåttak på kyrkans långhus och sakristia, isolering och luftning av vind på långhuset, trälagningar på klockstapelns samt tjärning av klockstapel och stigportens tak.

På grund av den värdefulla medeltida takkonstruktionen ställdes mycket höga krav på upprustningens genomförande, så att konstruktionen inte skulle skadas. Ambitionen med upprustningen har i övrigt varit att använda traditionella material och metoder.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut, dnr: 225-4595-00, 225-8486-00, 225-6468-01

REFERENSER

Litteratur

Riksintressen i Hudiksvalls kommun. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 1996:4.

Rothlind Jane, Svanberg Jan, Wicksell Ebba, 1979. *Högs kyrka*. Strängnäs.

Arkiv

Stockholm

Brandförsäkringsverket, Brandförsäkringshandlingar för Högs kyrka, Hudiksvalls kommun, 218412 Hög socken.

SVAR nr B07908, 1810

SVAR nr B18393, 1843

SVAR nr B27439, 1884

SVAR nr B42795, 1912

Otryckta källor

Bartholin, Thomas. Nationalmuseet Danmark. *Dendrokronologisk undersøgelse af Högs kyrka, Hälsingland*. Wentorf 2001.

Berggren, Lennart. *Åtgärdsbeskrivning avseende restaureringsarbeten av klockstapeln vid Högs kyrka*. Ilsbo 2000.

Bjerking. *Hög kyrka, Gävleborgs län. Kontroll och åtgärdsförslag rörande takstolskonstruktionen och sprickbildning i murverk*. Uppsala 2000.

Bjerking. *Hög kyrka, Gävleborgs län. Åtgärder på takstolar*. Uppsala 2000.

Blomberg & Linscott Arkitekter AB. *Högs kyrka. Undersökning av takkonstruktion*. Falun, 1999.

Sjöström, Torgny. *Forsa-Hög pastorat. Högs kyrka och klockstapel. Renovering av yttertak 2000*. Harmånger 2000.

FOTNOTER

¹ Riksintressen i Hudiksvalls kommun, s. 17.

² Rothlind mfl, s. 4

³ Rothlind mfl, s. 21

⁴ BRFV, Högs sn, SVAR nr B07908, B18393, B27439.

⁵ Rothlind mfl, s. 4

⁶ BRFV, Högs sn, SVAR nr B18393

⁷ BRFV, Högs sn, SVAR nr B27439

⁸ BRFV, Högs sn, SVAR nr B42795

⁹ Rothlind mfl, s. 5

¹⁰ Bartholin 2001.

¹¹ Blomberg & Linscott, s. 1

¹² Blomberg & Linscott, s. 1

¹³ Blomberg & Linscott, s. 1

¹⁴ Bartholin 2001

¹⁵ Bjerking 2000.

¹⁶ Bjerking 2000.

¹⁷ Bjerking 2000.

¹⁸ Bjerking 2000.

¹⁹ Berggren 2000.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1

Besiktningsprotokoll	2000-06-22
	2000-06-29
	2000-07-27
	2000-08-08
	2000-08-24
	2000-09-07
	2000-09-28
	2001-06-20
	2001-08-23
	2001-09-20

Bilaga 2

Fotoprotokoll	2000-06-06	S 00-73:33A-36A
	2000-06-29	S 00-211:19-37
	2000-06-29	S 00-212:1-26
	2000-06-29	S 00-212:27-35
		S 00-213:2-10
	2000-07-27	S 00-215:6-10
	2000-08-08	S 00-215:17-27
	2000-09-28	S 00-282:1-7
	2001-08-23	S 01-57:27A-31A
	2001-09-20	S 01-62:21-30

Bilaga 3

Reprofoton	U-nr 4664
	U-nr 4665
	U-nr 4666
	U-nr 4667
	U-nr 4668
	U-nr 4669
	U-nr 4670
	U-nr 4671
	U-nr 4672

Bilaga 4

Färgdokumentation Konservator Per Mattsson

Högs kyrka. Färgdokumentation exteriör och interiör. Gävle 1998.

Högs kyrka, klockstapel. Färgdokumentation exteriör. Gävle 2000.

Högs kyrka. Färgdokumentation exteriör. Gävle 2000.

Bilaga 5

Skissuppmätning takstolsplan och takstolar. Högs kyrka. Blomberg & Linscott
Arkitekter AB. Förminskad, ej skalenlig.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>Nej</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2001-09-20</u>

Antikvarisk kontroll 1, omläggning av yttertak på sakristia

Lst Dnr: 225-6468-01

Länsmuseet deltog i besiktning av Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson från Forsa-Högs pastorat, Lars-Erik Selander från Fredrikssons Byggplåt AB och Torgny Sjöström, kontrollant.

Historik

Den nuvarande sakristian uppfördes år 1883 enligt brandförsäkringshandlingarna och ersatte då sakristian från år 1703. Takkonstruktionen är uppbyggd av takstolar. Takbrädorna är täljda och av storleken 30*2,5 cm. Några takbrädor är ramsågade och kantade. De täljda takbrädorna kan vara återanvända från 1700-talets sakristia. På det västra högbenet på takstolen längst åt söder finns en blyertsinskrift "Erick o Jon Johan Melin 1883 5/9". Den befintliga plåttäckningen är i huvudsak från 1880-talet men vissa ilagningar har gjorts i mitten av 1900-talet, bl.a. då skorstenen togs bort. Plåttaket är valmat och täckt med enkelfalsad järnplåt med förvandring. Efter upptäckten av läckage har taket provisoriskt täckts med en presenning.

Plåttäckning

Sakristians tak kommer att täckas med enkelfalsad galvaniserad plåt med samma skivstorlek som tidigare, 540 *1150 i falsad storlek. Falserna läggs i exakt samma läge som tidigare. Den nya plåten är fabriksprimad och kommer att målas med svart linoljefärg till våren. Den omlagda ståndrännan behålls.

En originalskiva sparas på sakristians vind.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall

Klockstapel

Klockstapeln har återfått den färgsättning som den hade på 1870-talet:

Luckor:	NCS 1005-Y20R, gulgrå
Bräda mellan luckor:	NCS 4050-Y60R, rödbrun
Ornament på bräda:	NCS 5030-G30Y, grön
Kapitäl, dockor, räcke:	NCS 1005-Y20R, gulgrå

Målning har utförts med linoljefärg i för tjocka lager på vissa ställen. Sexton balusterdockor har nytillverkats med de äldre som förebild av fura och svarvats för hand med samma oregelbundenhet som de ursprungliga. De nytillverkade dockorna har fästs på samma sätt som befintligt, d.v.s. skräspikats i räckets underliggare med smidd spik.

Vid stolpen mot nordost skarvas golvet i med nytt friskt virke som därefter tjärstryks.

Komplettering av spån har skett enligt anmärkningar vid delslutbesiktning 2000-09-28.

Stigport

Stigportens tak har strukits med tjära en andra gång med Skogens Kol TA Special.

Anmärkningar

- målning av sakristians tak återstår
- det återstår att montera utkastare från långhusets tak ovan sakristians tak
- färgstänk på klockstapelns golv tas bort
- tjärstrykning av takfoten på klockstapelns huv, golv samt räckets underrede och överliggare återstår
- oljefärgsmålnig av detaljer på klockstapeln ses över: för tjocka färglager skall tas bort och ny målning görs i tunna strykningar, missade ytor på t.ex. kapitälerna skall målas, svarta prickar tvättas bort
- taknocksdekorationerna på stigporten återstår att tjära

När ovanstående anmärkningar är åtgärdade kan läns museet godkänna arbetena.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>SvV</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2001-08-23</u>

Slutbesiktning, omläggning av yttertakLst Dnr: 225-42-1999, 225-4595-00,
225-6468-01

Länsmuseet deltog i slutbesiktning vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Robert Fredriksson från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

Plåttaket har betats, tvättats och grundats med Pentur Primer. Därefter har en strykning gjorts med roller med linoljefärg (Pentur Kultur) i svart kulör. Samma behandling har utförts på stuprören. Enligt entreprenören var färgen för tjock för att strykas med pensel varför istället roller använts. Länsmuseet vill reservera sig mot denna metod och befarar att färgen flagnar om den är påförd i för tjocka lager.

Sakristian har försetts med en ny fotränna och ny fotplåt lika som tidigare. Fotrännan är 110 mm. hög och fäst med traditionella krokar utan konsolstöd. Den nya fotrännan har betats, tvättats och grundats med Pentur Primer. Sakristians tak har rostskyddats med blymönja. Målningsarbetet återstår.

Vind

På takstol 10, sett västerifrån, har en del (med en längd av cirka 30 cm och en bredd av cirka 2 cm) av det norra högbenet lossnat p.g.a. att en äldre smidd spik slagits igenom högbenet. Detta har troligtvis skett genom att plåtslagarna från ovansidan knackat ned spiken. Vid mötet bestämdes att den spruckna delen lämnas orörd eftersom den sitter fast i de övre och nedre delarna.

På samma takstol men på det södra högbenets undersida nära hanbandet finns sex runor som bildar ordet "futhark". Runorna är tunt ristade och cirka fem cm. höga.

Isolering på fönster till kyrkorummet har borttagits enligt anmärkningar vid delslutbesiktning 2000-09-28.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Räckets underrede och överliggare: Tjära
Huvens takfot: Tjära
Golv: Tjära

Målning utförs med linoljefärg i tunna strykningar. Femton balusterdockor har nytillverkats med de äldre som förebild. Dockorna har tillverkats av fura och svarvats för hand med samma oregelbundenhet som de ursprungliga. De nytillverkade dockorna fästs på samma sätt som befintligt, d.v.s. skråspikas i räcket med smidd spik.

Övrigt

Stigportens tak stryks med tjära en andra gång.

Tillstånd

För att länsstyrelsen skall kunna lämna tillstånd på den föreslagna målningsbehandlingen krävs att ansökan kompletteras med målningsbeskrivning för sakristians tak.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>Nej</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2001-06-20</u>

Antikvarisk kontroll 7, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i Byggmöte 5 vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Robert Fredriksson från Fredrikssons Byggplåt AB, Anders Lindblom, målare, samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

Enligt färganalys har taket endast varit bemålat i svarta kulörer, förutom att det troligtvis stod omålat en tid efter läggningen. Den första avfärgningen gjordes med tjära enligt färgdokumentationen och därefter har taket endast målats en gång med en oljefärg. Det sistnämnda utfördes sommaren 1981 enligt den dåvarande entreprenörens (Kjell Magnusson) kvitton.

Plåttaket kommer att betas, tvättas och förses med en alkaliesäker grundfärg av fabrikatet Pentur Primer. Därefter målas taket med svart linoljefärg. Stuprören har tidigare varit svartmålade enligt äldre fotografier varför detta utförande utförs även nu.

Ett stuprör på den norra sidan ovanför sakristan återstår att montera. Vattkupan utförs i samma utseende som övriga. Stupröret avslutas ovan sakristians tak. Enligt ett äldre fotografi, troligtvis från 1920- eller 30-talet, fanns ett stuprör på denna plats som fortsatte längs sakristians västra takfall och vidare längs långhusets fasad. Detta utförande fanns också med ett fabriksmålat stuprör från 1960-talet. Med anledning av risk för putsskador avslutas nu stupröret ovan sakristians tak.

Klockstapel

Klockstapeln kommer att återfå en färgsättning som den hade på 1870-talet:

Luckor:	NCS 1005-Y20R, gulgrå
Bräda mellan luckor:	NCS 4050-Y60R, rödbrun
Ornament på bräda:	NCS 5030-G30Y, grön
Kapitäl, dockor, räcke:	NCS 1005-Y20R, gulgrå

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Klockstapel

Arbetena har utförts efter handlingar upprättade av Lennart Berggren 2000-04-05. Klockstapeln har tjärats två gånger av Hälsinge Takspån med tjära från Skogens Kol, TA Special. 138 spån har bytts ut. Vid besiktningen konstaterades att det finns 8 defekta spån. Trä- och målningsarbeten på klockstapeln återstår.

Anmärkningar

- På takstol nummer 10 har en del av virket på det norra högbenet spjälkats loss. Åtgärd skall undersökas.
- Spån på klockstapel: 2 trasiga på kupolens östra sida, 1 trasig på det nedre takfallets södra sida, 1 trasig på spirans södra sida, 3 saknas på det nedre takfallets norra sida, 1 ligger snett på kupolens nordvästra sida. Komplettering med nya spån skall göras.
- Isolering på fönstret i kyrkorummets södra takfall skall tas bort för att behålla ljusinsläppet.

Omdöme

De hittills utförda åtgärderna, med undantag för ovanstående anmärkningar, kan godkännas av länsmuseum. Ett slutligt intyg kan skrivas först när samtliga arbeten är avslutade.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>SvV</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2000-09-28</u>

Delslutbesiktning, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-1999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i delslutbesiktning av arbeten på tak, vind och klockstapel på Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Robert Fredriksson från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

Arbetena har utförts efter handlingar upprättade av Torgny Sjöström 2000-02-25. Ny galvaniserad plåt med en tjocklek av 0,7 mm. har lagts på långhusets tak i formatet 60*120 cm. Skivorna har falsats med enkelfals bortsett från fotrännan som har dubbelfalsats. Tvärfalsarna är linjära. Fotrännan, som har en höjd av 12 cm, stadgas upp av krokar utan konsolstöd. Gavelskivor och anslutningar till takkupor har utförts lika det ursprungliga utförandet. Stuprören har återfått skarpa vinklar och har tillverkats efter äldre bildmaterial på kyrkan som förebild. Stuprören har falsarna vända in mot fasaden.

Åtgärder på sakristians plåttäckning återstår att utföra, likaså målningsarbeten på samtliga takfall.

Vind

Arbetena har utförts efter handlingar upprättade av Bjerking's Ingenjörbyrå AB 2000-01-24. Takstolarna har åtgärdats genom förstärkning med bultförband, spikförband och komplettering av tråkilar och dymingar. Ny landgång med stegar som ansluter på den södra och västra sidan har byggts.

Isolering med mineralull har lagts ovanpå den tidigare glasullsisoleringen på takvalven och murkrönen. Skorstensstockarna på vinden har delvis rivits för att erhålla en jämn nivå på ovansidan och därefter täckts med isolering.

Takfoten har försetts med en springa på 35 mm, som täckts med nät, för att förbättra ventilationen på vinden. Likaså har öppningar, cirka 2*40 cm, tagits upp i gavelspetsarna.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>Nej</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2000-09-07</u>

Antikvarisk kontroll 6, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i Byggmöte 4 vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Robert Fredriksson från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

Fotrännan, fotplåten och väggskivor på sakristian läggs om. Ny plåt skall utföras exakt efter den gamla i alla detaljer. Rännplåten har vid något tillfälle deformerats. Höjden på rännplåten mäts efter befintliga rännkrokar. Den nya fotrännan falsas ihop med befintliga skivor.

Takluckornas järnramar kommer att återanvändas. Glasrutorna i takluckorna kompletteras med linoljekitt. Den ena takluckan är försedd med armeringsglas vilket behålls.

Vind

Isoleringsarbetena har påbörjats. Tre av takvalven har täckts med mineralull. I valvet längst västerut finns en fönsteröppning mot kyrkorummet. Vid besiktningen var isoleringen synlig genom fönstret. Detta bör åtgärdas genom att en svart- eller gråmålad skiva läggs mellan fönstret och isoleringen för att åstadkomma ett blindfönster. Vid mötet föreslogs att en plåtskiva från det gamla plåttaket placeras på platsen.

Klockstapel

Klockstapeln har tjärats en andra gång av Hälsinge Takspån. Vid besiktningen konstaterades att några takspån saknas och att några är trasiga. Detta måste åtgärdas innan arbetena kan godkännas. Tjära har lämnats till Sonny Jonsson från Hälsinge Takspån för att användas på den nya hängrännan.

Övrigt

I samband med tjärning av klockstapeln har stigportens tak tjärats en gång. Löv har fastnat i tjäran. Detta måste skrapas bort före nästa tjärning.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Till mötet hade ett prov på ventilation av vinden utförts. En springa på 2*40 cm var uppsågad i den profilerade vindskivan närmast gavelspetsen. Gavelskivan av plåt täcker öppningen så den blir inte synlig från marknivå. Detta utförande vill beställaren ha på båda gavlarnas norra och södra vindskivor. Utförandet godkändes och innebär att luft kan komma ut mellan plåttäckningen och spåntaket.

Ett alternativ till luftning av takfoten diskuterades som innebär att öppningar tas upp i takfoten mellan varje takstol och förses med perforerad plåt på utsidan. Mötet enades om att takfoten istället skall luftas enligt handlingarna vilket innebär att en luftspalt tas upp längs med hela takfoten och täcks från insidan av ett nät. Samtliga sågytor vitmålas för att få ett så dolt utförande som möjligt.

Klockstapel

Enligt handlingarna skall tolv balusterdockor bytas ut. Vid besiktningen konstaterades att femton balusterdockor, bl.a. alla i den norra sektionen, har sådana rötskador att de måste bytas ut. Nya balusterdockor tillverkas av furu i ett stycke av hög kvalité. Alla balusterdockor skiljer sig något från varandra vad gäller dimensioner. Utformningen av de nya stolparna skall göras efter de befintliga balusterdockorna som förebild. De balusterdockor som sitter löst och de nytillverkade skall spikas fast på samma sätt som det befintliga utförandet.

De nya och gamla balusterdockorna impregneras med en blandning av linolja och terpentin. Färglagren sitter på de flesta ställen mycket hårt. Endast där färgen sitter löst skrapas den bort. Grundmålning av de nytillverkade delarna kan göras på verkstad. Färdigmålning skall göras när de är monterade på plats. Måleriarbetena sparas till nästa år.

Enligt handlingarna skall tre räckesöverliggare bytas ut. Vid besiktningen konstaterades att något sådant behov inte föreligger. Likaså lämnas handledaren till trappan på klockplanet utan åtgärd. I handledarens nedre del finns några mindre uttorkade rötskador med dessa påverkar inte hållfastheten.

Hängrännan ovan portarna till klockstapeln skall bytas ut. Den nya hängrännan skall tillverkas av samma träslag med hög kvalité och med samma dimensioner som den befintliga. Rännan huggs ur med yxa och hyvlas.

Övrigt

I samband med tjärning av klockstapeln nästa år bör även stigportens tak tjäras. Noggrann täckning måste göras för att skydda de putsade delarna på stigporten. Träd som växer nära stigporten bör ansas så att de inte orsakar fuktskador.

Grindstolparna av gjutjärn vid stigporten är enligt en inskription från år 1907. Staketet som hör ihop med grindstolparna förvaras i härbret på andra sidan vägen. Läns museet föreslår att församlingen åter placerar staketet runt kyrkogården.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>Nej</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2000-08-24</u>

Antikvarisk kontroll 5, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i Byggmöte 3 vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson, Sven Jonsson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Per Åkerlund från Fredrikssons Byggplåt AB, Sonny Jonsson, snickare, Anders Lindblom, målare, samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

Den norra taktäckningen är nästan färdiglagd. Utformning av stuprör skall utföras med skarpa vinklar efter överlämnade äldre fotografier som förebild. Stuprörens falser skall vara vända mot fasaden, vilket är det traditionella utförandet. Fotrännor och stuprör måste i det framtida underhållet rensas och kontrolleras regelbundet, minst två gånger per år.

Sakristians plåttäckning är lagd med enkla falser och till största del med förskjutna hakfalser. Där skorstenen tidigare var placerad har en ilagning gjorts. Fotrännan, som är försedd med konsolkrokar utan stöd, är böjd i den nedre delen och har en lutning som medför att vatten inte rinner ned i stuprören utan stannar i fotrännan. Det ser ut som att rännplåten har vikts ned vid något tillfälle och sedan knackats upp. Fotrännan är inte ihopfalsad med de nedersta skivorna utan dessa är fastspikade i den nedre kanten. Spikhålen medför enligt plåtkonsulten läckage.

Enligt handlingarna skall sakristians tak lagas. Plåtentreprenören befarar att falserna spricker när de öppnas för att fälsa i nya skivor. Beslut om omfattning och utförande tas vid nästa byggmöte.

Färgsättning

Konservator Per Mattsson har analyserat färgproverna. Till nästa byggmöte presenteras resultaten.

Vind

Isoleringsarbetena skall påbörjas och delbesiktning av arbeten på takstolar har utförts. Besiktningen medförde en anmärkning där ett förband saknades. Detta skall åtgärdas.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>SvV</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2000-08-08</u>

Antikvarisk kontroll 4, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i Byggmöte 2 vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Per Åkerlund från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

Fotrännan är klar på den norra sidan och läggning pågår på den södra sidan. Höjden på fotrännan är den samma som tidigare.

Färgsättning

Färgprover har tagits på plåttaket och klockstapeln för analys av Per Mattsson, konservator.

P.g.a. av det dåliga vädret har förseningar uppstått. Det är olämpligt att utföra målningsarbeten sent på året. Länsmuseet rekommenderar därför att målningsarbeten utförs nästa år. Svepblästring av taket bör göras i anslutning till måleriarbeten och sparas därför till nästa år.

Vind

Den nya isoleringen fästs uppiifrån för att förhindra ingrepp i valven. Den nya landgången har monterats på regler som spikats fast på varje takstol.

I samband med besiktning av vinden konstaterades att två glastrutor i det runda fönstret på den västra gaveln har lossnat från bågen. Glasrutorna är av handblåst glas och skall åter placeras i bågen. Kitt skall vara linoljekitt.

Klockstapel

Inför målning och reparationsarbeten på klockstapeln måste en genomgång först göras med den antikvariske kontrollanten.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Klockstapel

Hälsinge Takspån har tjärat klockstapeln en gång med tjära från Skogens Kol AB, TA Special. 138 spån har bytts ut. De nya spånen är sågade i likhet med övriga spån på klockstapeln. Inget originalspån finns kvar enligt Jens Wilhelmsson på Hälsing Takspån. Takspånen är i sämst skick åt söder. Även takfotsbrädorna är dåliga mot söder vilket bör åtgärdas i samband med nästa omtjärning.

Jens Wilhelmsson har i samband med tjärningen uppmärksammat att fukt tränger in mellan stolparna och boden. Detta bör undersökas närmare. Likaså har Jens Wilhelmsson iakttagit att de äldsta spånen som troligtvis är från tiden kring sekelskiftet ligger kvar på det nedre taket åt norr. Ett flertal spån är till synes från mitten av 1900-talet. De raka spån som finns på boden har ytterst liten erosion vilket tyder på att de är lagda vid 1968 års renovering.

Inför målning och reparationsarbeten på klockstapeln måste en genomgång först göras med den antikvariske kontrollanten.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>SvV, Dia</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2000-07-27</u>

Antikvarisk kontroll 3, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i Byggmöte 1 vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Per Åkerlund från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Plåttäckning

I stort sett hela taket är tillverkat på verkstad. P.g.a. det dåliga vädret har inga plåtarbeten gjorts på kyrkan ännu.

Vind

Vid mötet uppkom diskussion om tråkilar som är föreskrivna i handlingarna. Enligt Björn Björk på Bjerking, som har projekterat arbetena på vinden, är det nödvändigt att komplettera takstolarna med kilar för att avlasta dymlingarna från belastning. Tråkilar ska därför monteras enligt arbetsbeskrivningen. Hantverkarna har efter samråd med Björn Björk använt sig av gängstång där det är föreskrivet spikförband.

Församlingen vill fråga handlingarna vad gäller ny isolering. Istället vill man behålla den gamla isoleringen, rätta till den och lägga ny isolering ovanpå den gamla. Detta innebär att mineralullsskivor täcker valven och att lösull placeras ovanpå valven. Totalt kommer isoleringen att uppgå till en tjocklek av cirka 20 cm.

Vad gäller frånluft återkommer beställaren med förslag som måste godkännas av antikvarisk kontrollant innan åtgärd vidtas.

Det beslutades att ny landgång placeras ovanför de hanbjälkar som ej är ursprungliga. Detta gör att man kan gå relativt fritt ovan valven. Landgången tillverkas av plank och spikas varsamt. På undersidan av rampen monteras elledningar. En trappa placeras på den södra sidan bredvid luckan till landgången. Ytterligare en trappa leds ned till den västra gaveln från landgången.

Kopia till:

1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Färgsättning

En konservator skall göra en färgdokumentation av plåttaket och klockstapeln. En arbetsbeskrivning för målningsbehandlingen måste tas fram.

Vind

En yta av cirka 140*140 cm har varit upptagen i vardera takfall för de numera rivna skorstenarna. På denna yta finns ingen medeltida taktro kvar utan endast reglar som bär upp plåttaket. Dessa två ytor kan användas till att bära in isoleringsmaterial till vinden. Reglarna kapas under respektive takstol när öppningarna behöver tas upp. Ingen skarv blir då synlig. Efter att arbetet är avslutat skall reglarna återmonteras på exakt samma plats.

Skorstenarna skall blindas så högt upp som möjligt.

Kommun	<u>Hudiksvall</u>	Socken	<u>Hög</u>
Fastighet	<u>Högs kyrka</u>		
Ägare	<u></u>		
Objektets art	<u>Kyrkobyggnad</u>		
Kartblad	<u></u>	Fotodokumentation	<u>SvV, Dia</u>
Bilagor	<u></u>		
Besiktigad av	<u>Anna Olsson</u>	Datum	<u>2000-06-29</u>

Antikvarisk kontroll 2, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet besiktigade Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson från Forsa-Högs pastorat, Robert Fredriksson från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant, i samband med fotodokumentation av vinden.

Plåttäckning

Det befintliga enkelfalsade plåttaket på långhuset tillkom någon gång mellan 1884 och 1912 i skivformatet 60*120 cm. På den norra sidan 12 rader från väster har ilagningar med små skivor gjorts vid något tillfälle. Från den östra gaveln har ett område frånnock till takfot med en bredd av 9 skivor bytts till galvaniserad plåt, antagligen vid 1968 års renovering.

Fotrännan har bytts ut med undantag av ungefär halva fotrännan åt väster på den norra sidan. På den västra gavelns norra sida finns en äldre gavelskiva kvar med rak avslutning. Övriga gavelskivor är av senare datum och har en svängd avslutning. Vid omläggningen utförs gavelskivorna med rak avslutning, d.v.s. lika som det äldre utförandet.

Från långhusets tak leds ett stuprör ned till sakristians tak och vidare längs den norra fasaden förbi sakristian. Detta stuprör är ett fabrikslackerat stuprör av senare datum och ej anpassat till byggnadens karaktär. Stupröret kommer att ersättas av ett traditionellt stuprör som slutar ovan sakristians tak.

På det södra takfallet har flera reparationsarbeten gjorts vid taknocken och i mitten av taket. På taktröna har påträffats en anteckning "Wästerbrings Plåt 18/11 1986 10°+ Sol".

Sakristians plåttak är enkelfalsat, likaså fotplåten som är försedd med en traditionell fotränna utan konsolstöd.

I handlingarna anges att fotplåten skall dubbelfalsas. Detta tillåts ej. Fotplåten skall enkelfalsas lika som tidigare utförande. Fotrännan tillåts dock att dubbelfalsas.

Kopia till:

1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Vind

Entreprenören vill såga upp öppningar på 70*70 cm. Detta är inte möjligt med tanke på den medeltida takpanelen. Istället skall det undersökas hur takkonstruktionen ser ut där skorstenarna tidigare funnits.

Kommun Hudiksvall Socken Hög

Fastighet Högs kyrka

Ägare _____

Objektets art Kyrkobyggnad

Kartblad _____ Fotodokumentation Nej

Bilagor _____

Besiktigad av Anna Olsson Datum 2000-06-22

Antikvarisk kontroll 1, omläggning av yttertak

Lst Dnr: 225-42-19999, 225-4595-00

Länsmuseet deltog i ett inledningsmöte vid Högs kyrka tillsammans med Olle Magnusson och Jean Andersson från Forsa-Högs pastorat, Robert Fredriksson från Fredrikssons Byggplåt AB samt Torgny Sjöström, kontrollant.

Historik

Högs kyrka uppbyggdes under medeltiden av gråsten. Ombyggnader har skett under 16-, 17- och 1800-talen. Enligt brandförsäkringshandlingarna år 1884 var långhuset beklätt med ett spåntak och sakristian, som byggts år 1883, täckt av ett plåttak. Vid försäkringen år 1912 var även långhuset täckt av ett plåttak, vilket visar att det nuvarande plåttaket tillkom någon gång mellan 1884 och 1912. Under plåttaket finns ett spåntak som troligtvis lades vid 1821 års renovering. Takkonstruktionen i kyrkan är medeltida och ytbehandlad med s.k. sprätt-täljning vilket daterar konstruktionen till tiden före 1300-talets mitt.

Takkonstruktion i Högs kyrka är av oerhört stort kulturhistoriskt värde. Därför ställs mycket höga krav på hantverksutförande och att största varsamhet tillämpas.

Plåttäckning

Den nya plåttäckningen skall göras exakt lika den gamla i alla detaljer, både vad gäller skivformat, falser m.m.

Luftning av takfot anses nödvändigt för klimatet på vinden. Ett utförande som innebär att 30 mm sågas bort på den yttersta takfotsbrädan och ersätts med hönsnät kan godkännas. Vid mötet diskuterades hur frånluft kan anordnas. I de projekteringar som är gjorda finns inte detta medtaget.

...

Färgsättning

En konservator skall göra en färgdokumentation av plåttaket och klockstapeln. En arbetsbeskrivning för målningsbehandlingen måste tas fram.

Kopia till: 1. Kulturmiljö, Länsstyrelsen, 801 00 Gävle
2. Forsa-Högs pastorat, Prästgården 1066, 820 65 Forsa
3. Robert Fredriksson, Fredrikssons Byggplåt AB, Strömbackag. 11, 824 42 Hudiksvall
4. Jean Andersson, Tövsätter 2833, 820 65 Forsa
5. Torgny Sjöström, Hagängsg. 15, 820 75 Harmånger

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2000-06-06.
Neg nr S 00-73:33A-36A

Hög sn
Hög kyrka

Hög kyrka

33A-36A Före byte av plåttak.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2000-06-29.
Neg nr S 00-211:19-37

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka

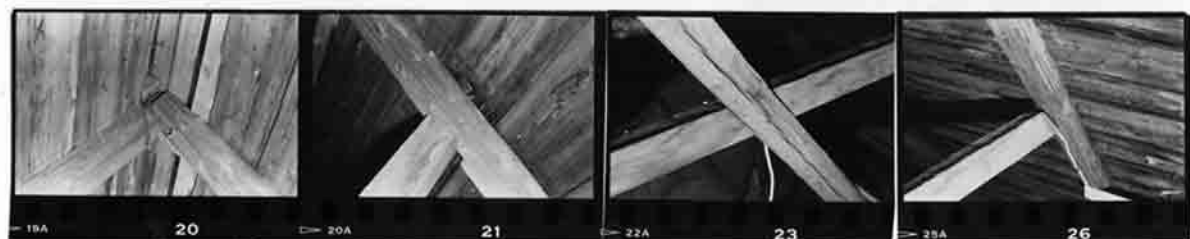
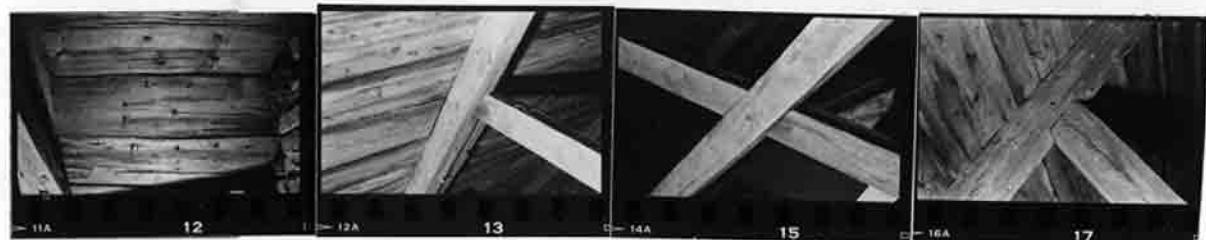
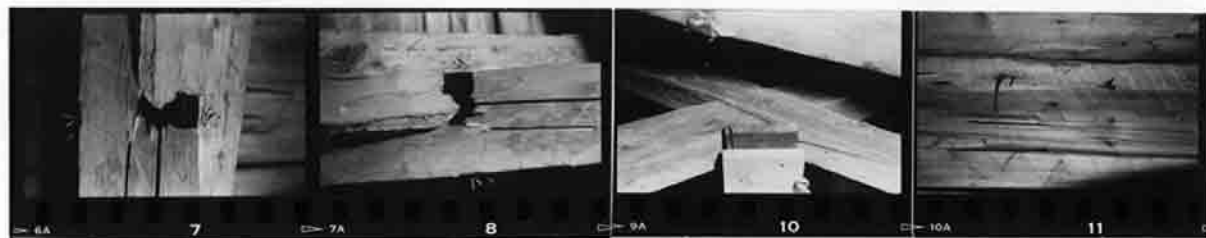

- 19-26 Taktäckning på den norra sidan före byte.
27-30 Taktäckning på sakristian före åtgärd.
31-37 Taktäckning på den södra sidan före byte.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
 Foto: Anna Olsson, 2000-06-29.
 Neg nr S 00-212:1-26

Hög sn
 Högs kyrka

Högs kyrka – dokumentation av takstolar före åtgärd

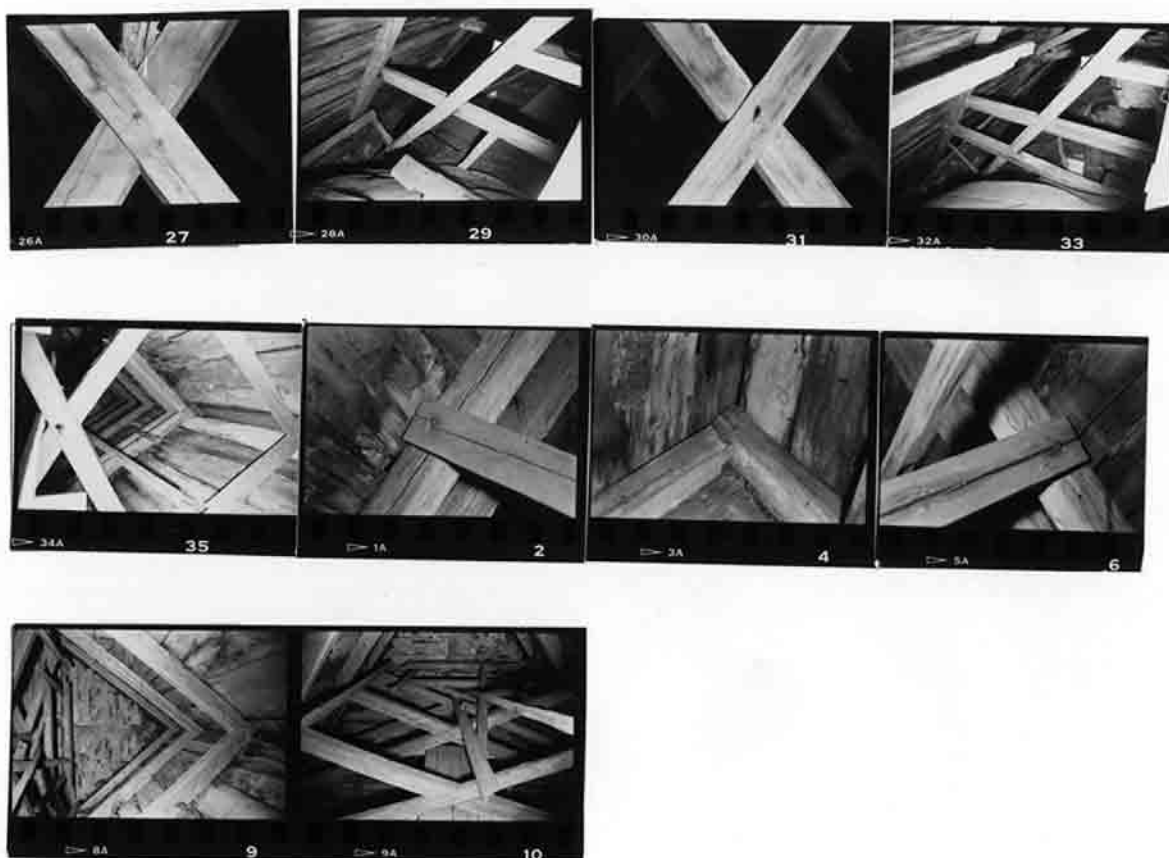

- 1-2 Takstol nr 1, knutpunkt 4.
- 4 Takstol nr 1, knutpunkt 5.
- 6-8 Takstol nr 1, knutpunkt 8.
- 10 Takstol nr 1, knutpunkt 12.
- 11-12 Sprätt-täljning på taktro.
- 13 Takstol nr 6, knutpunkt 3.
- 15 Takstol nr 6, knutpunkt 4.
- 17 Takstol nr 6, knutpunkt 5.
- 20 Takstol nr 6, knutpunkt 6.
- 21 Takstol nr 6, knutpunkt 7.
- 23 Takstol nr 6, knutpunkt 8.
- 26 Takstol nr 6, knutpunkt 9.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2000-06-29.
Neg nr S 00-212:27-35, S 00-213:2-10

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka – dokumentation av takstolar före åtgärd

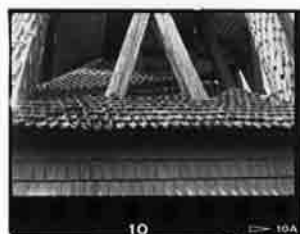

- 27 Takstol nr 6, knutpunkt 12.
- 29 Isolering på valven vid takstol nr 6 före åtgärd, mot norr.
- 31 Takstol nr 9, knutpunkt 16.
- 33 Isolering på valven vid takstol nr 9 före åtgärd, mot norr.
- 35 Översikt mot öster, närmast takstol nr 14.
- 2 Takstol nr 15, knutpunkt 3.
- 4 Takstol nr 15, knutpunkt 4.
- 6 Takstol nr 15, knutpunkt 5.
- 9-10 Mot den östra gaveln.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2000-07-27.
Neg nr S 00-215:6-10

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka

6-10 Klockstapel under tjärning.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2000-08-08.
Neg nr S 00-215:17-27

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka

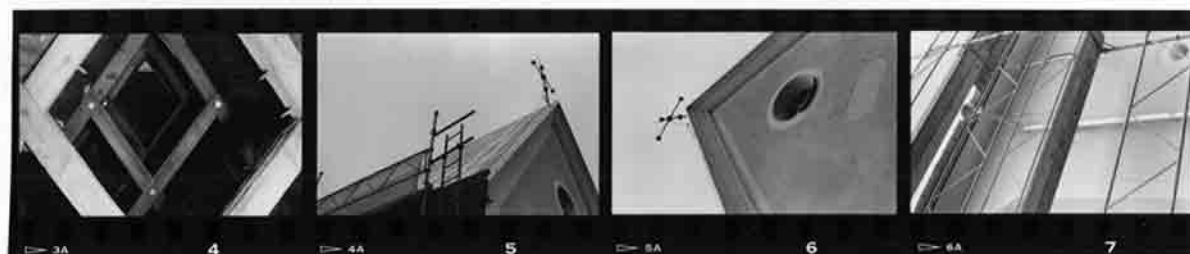

- 17-18 Ny landgång på vinden.
- 19 Takstol nr 7 efter åtgärd.
- 20 Taktro med öppningar.
- 21-22 Klockstapel, balusterdockor före åtgärd.
- 23 Klockstapel, kapital före ommålning.
- 24-25 Klockstapel, handledare vid trappa.
- 26-27 Klockstapel, före byte av hänggränna.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2000-09-28.
Neg nr S 00-282:1-7

Hög sn
Hög kyrka

Hög kyrka

- 1-2 Efter isolering.
- 3-4 Efter lagning av takstolar.
- 5-7 Nytt plåttak och nya hänggrännor.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2001-08-23.
Neg nr S 01-57:27A-31A

Högs sn
Högs kyrka

Högs kyrka

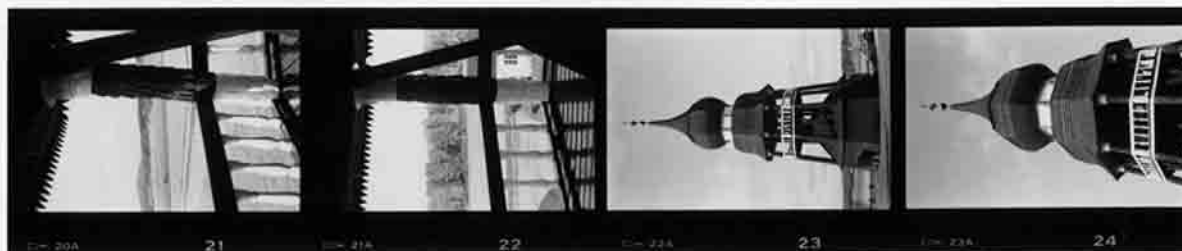

- 27A-28A Plats för runinskrift på takstol.
29A-30A Kvadratisk hålupptagning i takfall.
31A Skada på takstol.

Foto i samband med antikvarisk kontroll.
Foto: Anna Olsson, 2001-09-20.
Neg nr S 01-62:21-30

Högs sn
Högs kyrka

Högs kyrka

- 21-25 Klockstapeln efter målning.
26-28 Plåttaket efter målning.
29-30 Stigport efter tjärning av tak.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: okänd.
U-nr 8664

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka. CD 351 4056-5, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: okänd.
U-nr 2665
4

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka år 1913. CD 182 4056, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: okänd.
U-nr 8666
4

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka. Scannad F 00001060, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: okänd.
U-nr 8667
4

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka. CD 351 4056-3 tif, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: okänd.
U-nr 8668
4

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka. CD 185 4056-19 tif, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: Iwar Anderson.
U-nr 8669

Hög sn
Högs kyrka

Klockstapeln år 1951. CD 194 4056-21 tif, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: B Berthelson.
U-nr 3670
4

Hög sn
Högs kyrka

Högs kyrka och stigport år 1931. CD 194 4056-6 tif, Copyright ATA, RAÄ.

Fotografier inköpta från Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-
Topografiska Arkivet, Copyright ATA, RAÄ.
Fotograf: okänd.
U-nr 1672
4

Hög sn
Högs kyrka

Stigporten. CD 182 4056-4 tif, Copyright ATA, RAÄ.

Konservator
Per J Mattsson
Glasmästargränd 4
802 50 Gävle
Tel 026/627354,612983

HÖGS KYRKA, GÄVLEBORGS LÄN

Färgdokumentation, exteriör

Komplettering till färgdokumentation utförd i november 1998.

Kyrkobyggnad

Takplåt

svart

tjära

Gävle i augusti 2000

Per Mattsson

Ornament på bräda mellan
luckor.
Prov taget mot s.ö.

NCS	8010-Y30R	brun
	3005-Y20R	gulgrå
	0005-Y30R	gulvit
	6020-Y10R	gulgrå
	5030-G30Y	grön
	7020-Y50R	brun
	3502-Y	grå
	0500	vit
	7020-G10Y	grön
	5020-G10Y	grågrön
	2020-G10Y	"
	6020-G10Y	grön
	5005-G50Y	gulgrå
	4020-B90G	grågrön

Kapitäl, räcke m. dockor
o. stolpar mellan golv o.
överliggare

NCS	3005-Y20R	gulgrå
	0500	vit
	3502-R	grå
	0010-Y30R	gulvit
	1500	ljus grå
	0500	vit
	"	"
	0502-Y	"

Gävle i augusti 2000

Per Mattsson

Konservator
 Per J Mattsson
 Glasmästargränd 4
 802 50 . Gävle
 Tel 026/612983/627354

HÖGS KYRKA, KLOCKSTAPEL

Färgdokumentation, exteriör

Färgskikt som påträffats med det äldsta skiktet placerat
 först vid resp. rubrik.
 Kulörerna är uttagna enl. NCS = Natural Colour System.

Klockstapel

Luckor

Svart	svart	tjära
NCS 3050-Y30R	gul	
3005-G80Y	grå	
3040-Y30R	gul	
1005-Y20R	gulgrå	
0502-Y	vit	
1502-Y	grå	
1010-Y40R	gulgrå	
0500	vit	
"	"	

Bräda mellan luckor

NCS 8010-Y30R	brun
9000	svart
6030-Y70R	brun
4050-Y60R	rödbrun
0502-Y	vit
8010-Y70R	mörkt brun
2502-Y	grå
0500	vit
mellan (6020-Y50R	brun
(7020-Y50R	

Sakristia

Tak, bred fasspontpanel	NCS	1002-Y	gråvit
		2502-Y	grå
		4020-Y10R	gulgrå
		1502-Y	grå
		0500	vit

Väggar, pärlspont

NCS	2005-Y20R	brungrå
	"	"
	0502-Y	vit
	3010-G50Y	gröngrå
	1502-Y	grå
	1502-B	"

Fönsterfoder, karmar, bågar,
dörrar

NCS	0500	vit
	5020-G50Y	gulgrön
	3502-Y	grå
	5502-Y	"
	5005-G80Y	"

Gävle i november 1998

Y. J. Nilsson

Interiör

Väggar, ovan tid. målad bröstning	NCS	0500	vit
		1002-Y	gråvit
		0010-Y30R	gulvit
		0500	vit
" , tid. målad bröstning	NCS	0500	vit
		1002-Y	gråvit
		0010-Y30R	gulvit
		3030-Y50R	gulbrun
		0500	vit
Fönster, karmar	NCS	3502-B	grå
		1502-B	"
		2500	"
		4502-Y	"
		2000	"
		2005-Y50R	"
" , bågar	NCS	4502-Y	grå
		2000	"
		2005-Y50R	"
Altarring	NCS	0500	vit
		5005-G20Y	grå
" , överliggare o. sockel	NCS	0500	vit
		5005-G20Y	gulgrå
		9000	svart
Bänkar, utom utsidans fyllningar	NCS	1010-Y30R	gulvit
		5500	grå
		1002-Y	gråvit
		4005-B80G	grå
		5005-G20Y	"
" , senaste skiktet på överliggare o. sockel	NCS	9000	svart

Konservator
 Per J Mattsson
 Glasmästargränd 4
 802 50 Gävle
 Tel 026/627354,612983

HÖGS KYRKA, HÄLSINGLAND, GÄVLEBORGS LÄN

Färgdokumentation

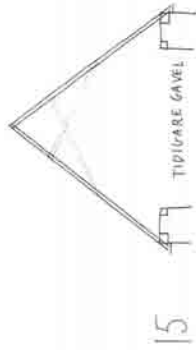
Färgskikt som påträffats med det äldsta skiktet placerat
 först vid resp. rubrik.

Kulörerna är uttagna enl. NCS = Natural Colour System.

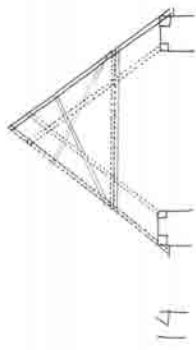
Exteriör

Väggar, spritputs	NCS	0502-Y	vit
		0005-Y50R	gulvit
		2020-Y70R	gråröd
		0500	vit ngt.gråare
" , slätputs	NCS	0502-Y	vit
		0005-Y50R	gulvit
		0500	vit
		"	"
Sockel, "	NCS	5005-Y50R	grå
		9000	svart
Fönsterbågar m. karmar	NCS	9005-Y20R	mörkt brun
		7005-Y20R	brungrå
		5000	grå
		0900	vit
		5040-Y60R	rödbrun
		7030-Y50R	brun
		5040-Y20R	gulbrun
		3030-Y20R	grågul
"			
mellan		(2030-Y10R	"
		(2030-Y20R	

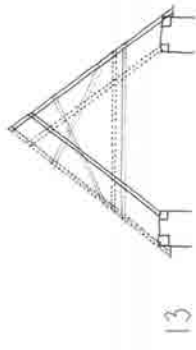
OSTER

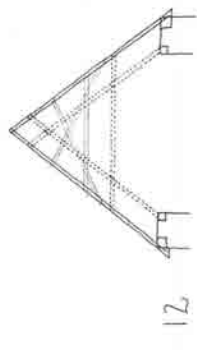
15

14

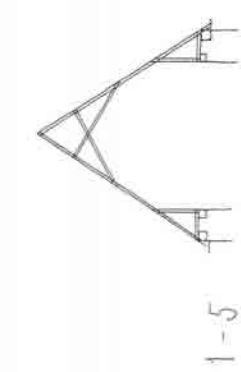

13

12

TAKSTOLAR 12-15 HAR BILADE VIRKEN

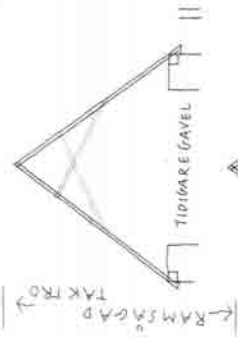
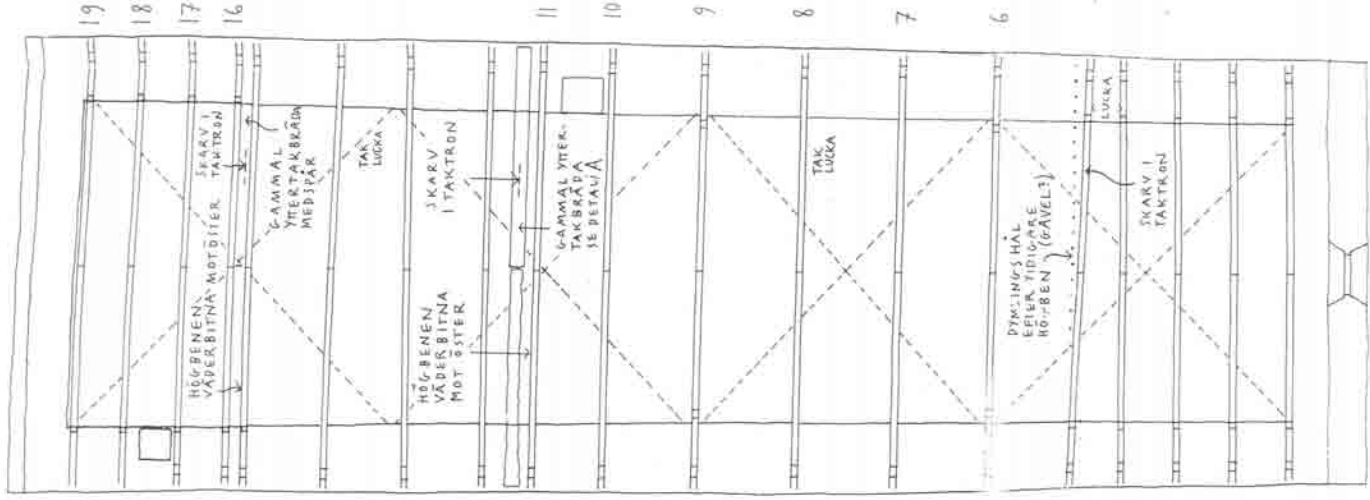

1-5

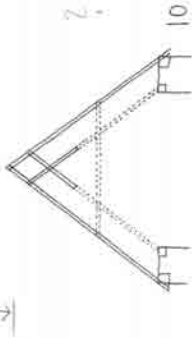
TAKSTOLAR 1-5 HAR BILADE VIRKEN

BILAD OCH (ÅTERANVÄND)
SPRÄTTÄLLID TAKTRÖ-SKARV

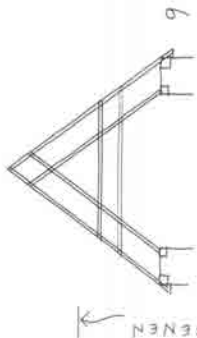
BILAD OCH (ÅTERANVÄND)
SPRÄTTÄLLID TAKTRÖ-SKARV

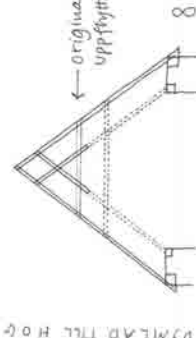
19

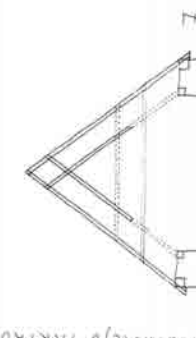
18

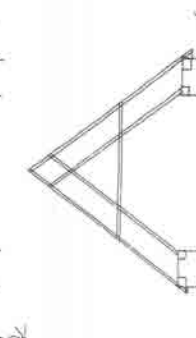
17

16

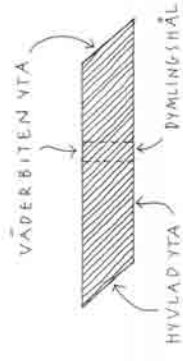

15

14

TAKSTOLAR 6-11 HAR SPRÄTTÄLLIDA
OCH HYVLADE VIRKEN

DETALJ A 1:5

KRAFTIG BRÄDA JÖM IDAG TÄCKER
SKARVEN I TAKTRÖN MELLAN TAK-
STOL 11 OCH 12. DEN ÄR CA 680M LÅNG
OCH HAR DYMNINGSHÅL PÅ CA 130-150M
AVSTÅND. BRÄDAN ÄR VÄDERBITEN
OCH HAR SÄNNOLIKT HÖRT TILL EN
TIDIGARE YTERTAK PÅ DEN ÄLDSTA
KYRKAN (TAKSTOL 5-11)

- Sekundära virken
- Resterande originalvirken i takstolarna
- Rekonstruktion ursprunglig takstol
- Sekundära förstärkningar

Högs kyrka
Forsa-Högs pastorat, Hälsingland
Skissuppmätning
Blomberg&Linscott Arkitekter AB
Takstolsplan och takstolar
ritn nr 1/7
Skala 1:100, 1:200
1999-12-16

Södra Strandgatan 20, Box 746, 801 28 Gävle
Tfn 026-65 56 00 www.lansmuseetgavleborg.se